

Lesbijwoning in het secundair onderwijs vanuit het basisonderwijs.

Middenschool Heilig Hart Bree

Schooljaar: 2025-2026

Onderwijsniveau: basisonderwijs/secundair onderwijs

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

Deze voorbeeldpraktijk beschrijft hoe wij een traject op maat hebben opgezet, in samenwerking met de basisschool, voor een leerling in het laatste jaar basisonderwijs, die vakken komt opnemen in het secundair onderwijs.

Thema van de voorbeeldpraktijk:

- ☐ Screenen en signaleren
- ☐ Binnenklasdifferentiatie
- ☒ Compacten en verrijken
- ☒ Klasexterne verrijking
- ☐ Versnellen
- ☐ Professionaliseren
- ☐ Andere

1.1. Fase van het zorgcontinuüm

- ☐ Brede basiszorg (bv. binnenklasdifferentiatie)
- ☒ Verhoogde zorg (bv. verrijkingsklas)
- ☐ Uitbreiding zorg/individuele trajecten

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk?

Cognitief Sterk Functionerende (CSF-)leerlingen van het zesde leerjaar die meer uitdaging nodig hebben en waar de basisschool tegen de grenzen van differentiatie naar boven aanloopt of leerlingen die een grote vakvoorsprong hebben. Deze leerlingen behoren tot de tien procent cognitief sterk functionerende leerlingen (Gagné, 2010; Prodia, 2019; Verschueren, et al., 2021). Cognitief sterk functioneren is een bredere term die cognitief begaafde leerlingen omvat, ongeacht hun prestaties, maar ook sterk presterende kinderen, ongeacht hun cognitieve aanleg.

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren?

Basisscholen bepalen wie volgens hen baat heeft bij deze interventie, in samenspraak met ons als ontvangende secundaire school. Voorwaarden om te kunnen deelnemen zijn dat de lesbijwoning zowel praktisch als organisatorisch voor de basisschool, de secundaire school, de ouders en de leerling, haalbaar moet zijn.

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo **ja**, welke?

Ouders: *Ouders zijn zich niet altijd bewust van het belang van uitdaging op een voldoende hoog niveau voor hun kind. Het belang dat ze hechten aan punten en presteren speelt hier zeker een rol in. Door ouders mee te nemen in het verhaal zorgen we ook voor psycho-educatie op gebied van talentontwikkeling (Gagné, 2010; Verschueren, Lavrijsen, et al., 2021) bij ouders om de prestatiedruk mee te helpen verlagen.*

Basisscholen: *Door een samenwerking op te zetten met basisscholen kan er ook geleerd worden van elkaar. Wij kunnen als secundaire school tips geven rond verrijking in het basisonderwijs en het basisonderwijs leert ook bij over aanpak en organisatie van het secundair onderwijs.*

Betrokkenheid doelgroep

Bij het opzetten van dit traject zijn meerdere partijen nauw betrokken: de basisschool (klasleraar, zorgcoördinator en directie), de secundaire school (CSF-coördinator, leerlingbegeleider en directie), de ouders en de leerling zelf. De leerling krijgt een actieve stem in de keuze voor vakken of vakclusters, afgestemd op eigen interesses en talenten. Ouders spelen een belangrijke rol in het bewaken van de haalbaarheid en veiligheid, bijvoorbeeld rond vervoer, en denken mee over de invulling van het traject. De basisschool zorgt voor een goede overdracht en blijft het sociaal-emotioneel welbevinden volgen. De secundaire school neemt de organisatorische en praktische verantwoordelijkheid op zich, door roosters af te stemmen en afspraken helder vast te leggen. Zo ontstaat een flexibel en op maat gemaakt traject waarin samenwerking centraal staat en de leerling optimaal wordt ondersteund in zijn of haar ontwikkeling.

2.2. Doel

Hoofddoel

Het hoofddoel van dit traject is het bieden van passende uitdaging aan cognitief sterke leerlingen, zodat hun motivatie en welbevinden behouden blijven tijdens de laatste fase van het basisonderwijs. Door al lessen te volgen in het secundair onderwijs, ervaren leerlingen een rijkere leeromgeving en worden hun interesses aangesproken.

Subdoelen

De overgang naar het secundair onderwijs wordt door dit traject ook minder groot: de leerling maakt geleidelijk kennis met nieuwe vakken, leraren en leerstructuren. Dit kan zelfvertrouwen versterken en betrokkenheid bevorderen, terwijl het risico op verveling of onderpresteren wordt verminderd. Zo wordt een soepele, stimulerende en motiverende leerroute richting secundair onderwijs gerealiseerd.

2.3. Aanpak

Algemene opzet van de voorbeeldpraktijk

Leerlingen uit het zesde leerjaar van de basisschool krijgen de kans om al lessen te volgen in het secundair onderwijs. Zo maken zij vroegtijdig kennis met de leeromgeving, vakken en leraren van de nieuwe school. De start van een traject is in principe op elk moment in het schooljaar mogelijk, afhankelijk van het moment van aanvraag. In de praktijk is dit soms organisatorisch complex, waardoor de voorkeur uitgaat naar een opstart bij het begin van een nieuw schooljaar. De leerling volgt een aantal vakken of vakclusters die aansluiten bij zijn of haar interesse en kan hiervoor vrijstellingen behalen. Dit voorkomt herhaling en biedt meer uitdaging. Wanneer de leerling vervolgens de overstap maakt naar onze school in het volgende schooljaar, kunnen we samen met de leerling en ouders een flexibel vervolgetraject op maat uitwerken. Zo ontstaat een doorlopende leerroute die uitdaging combineert met een soepele overgang naar het secundair onderwijs.

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk

1. Aanvraag en eerste contact

*Het traject start met een **aanvraag** van ouders en/of de basisschool om samen te verkennen of een samenwerking mogelijk en wenselijk is. Het doel is steeds hetzelfde: cognitief sterke leerlingen voldoende uitdaging bieden, hun motivatie en welbevinden ondersteunen en hen voorbereiden op een vlotte overgang naar het secundair onderwijs.*

*Na een aanvraag volgt een **opstartgesprek** met alle betrokken partijen. Hierbij schuiven doorgaans aan: de directies van beide scholen, de CSF-coördinatoren, de zorgcoördinator, een leerlingenbegeleider en de ouders. Indien passend kan ook de leerling zelf al deelnemen, al is het ook mogelijk dat deze pas in een later stadium betrokken wordt. Tijdens dit gesprek worden verwachtingen uitgesproken, praktische mogelijkheden verkend en randvoorwaarden besproken. Leerondersteuners en/of CLB-medewerkers kunnen indien nodig ook betrokken worden.*

2. Wenselijkheid en haalbaarheid

In deze fase wordt bekeken of een traject wenselijk is. Het uitgangspunt daarbij is steeds de **motivatie van de leerling**: enkel wie zelf enthousiast en bereid is om lessen in het secundair te volgen, komt in aanmerking. Daarnaast wordt nagegaan of de **interesses en talenten** van de leerling aansluiten bij het aanbod dat de secundaire school kan voorzien.

Voorlopig wordt gekozen om trajecten te beperken tot een selectie van **talentenuren** (keuzegedeeltes) en **een-uursvakken**. Deze vakken bieden voldoende uitdaging en variatie zonder dat er meteen ingegrepen moet worden in de kernvakken. De keuze om hoofdvakken voorlopig uit te sluiten, is bewust: de school is een autonome middenschool en wil de leertrajecten van leerlingen in de hoofdvakken zelf zorgvuldig blijven begeleiden vanaf de effectieve instroom.

Voor de toekomst wordt gewerkt aan **vakversnellingen** in samenwerking met de bovenbouwscholen binnen de scholengemeenschap. Dit opent meer mogelijkheden voor structurele trajecten die ook kernvakken omvatten.

3. Opstellen van een individueel traject

Wanneer beslist wordt om een traject op te starten, neemt de CSF-coördinator van de secundaire school de regie. Deze coördinator stelt een **lestabel op maat** van de leerling samen. Daarbij worden de afspraken meegenomen die in samenspraak met de basisschool zijn gemaakt. Een belangrijk aandachtspunt is de afstemming met het basisonderwijs: sommige basisscholen verkiezen dat leerlingen enkel in de voormiddag of enkel in de namiddag lessen missen. Dit wordt steeds gerespecteerd en verwerkt in de planning.

De gemaakte afspraken worden vastgelegd in een **trajectfiche**. Deze fiche fungeert als leidraad en bevat:

- De individuele lessentabel van de leerling.
- De contactpersonen (single points of contact of SPOCs) van zowel de basisschool als de secundaire school.
- De concrete afspraken rond aanwezigheid en afwezigheid, inclusief uitzonderingen zoals zee- of bosklassen, deelname aan projecten (bv. LEGO League met de STEM-groep) of andere buitenschoolse activiteiten.
- De praktische afspraken rond kosten en examens.

4. Kosten en materiaal

Omdat de deelname aan lessen in het secundair ook praktische vereisten meebrengt, worden hierover duidelijke afspraken gemaakt met de ouders. Denk hierbij aan:

- Kosten voor de huur van een **Chromebook** of andere digitale middelen.
- **Kopie- en handboeken kosten** voor de gekozen vakken.
- Afspraken over deelname aan **examens**. Voor de vakken die de leerling volgt, kan worden beslist dat er examens worden afgelegd. In dat geval kan de aanwezigheid van de leerling tijdens examenperiodes afwijken van het reguliere lesrooster.

Door deze kosten en voorwaarden op voorhand te bespreken, wordt transparantie gegarandeerd en worden verrassingen vermeden.

5. Vrijstellingen en opvolging

Een belangrijk voordeel van dit traject is dat leerlingen **vrijstellingen** kunnen behalen voor de vakken die zij in het secundair reeds gevolgd hebben. Deze vrijstellingen worden meegenomen bij het samenstellen van een flexibel traject in het daaropvolgende schooljaar. Zo wordt vermeden dat leerlingen dubbel werk moeten doen, en ontstaat meer ruimte voor verdieping of verbreding.

De opvolging gebeurt door **nauw contact tussen de SPOCs** van beide scholen. Zij monitoren de voortgang, bespreken eventuele knelpunten en sturen het traject bij waar nodig. Deze korte lijnen zijn essentieel om de continuïteit en kwaliteit van het traject te waarborgen.

6. Communicatie en samenwerking

Een dergelijk traject kan enkel succesvol zijn wanneer er sprake is van **duidelijke afspraken en open communicatie**. Zowel leerling, ouders, basisschool als secundaire school dragen verantwoordelijkheid en engageren zich om de gemaakte afspraken te respecteren en regelmatig terug te koppelen. De rol van de leerling mag daarbij niet worden onderschat: zijn of haar stem en motivatie zijn cruciaal voor een positief verloop.

7. Evaluatie en vervolg

Aan het einde van het schooljaar wordt een **evaluatiegesprek** georganiseerd met de ouders en de basisschool. Hierin wordt nagegaan hoe de leerling het traject heeft ervaren, welke leeropbrengsten zichtbaar zijn en welke aandachtspunten er blijven bestaan. Op basis van deze evaluatie wordt besloten hoe een mogelijk vervolgtraject er kan uitzien bij instroom in het secundair onderwijs.

Het evaluatiegesprek is tevens een kans om de samenwerking te versterken, ervaringen te delen en bij te leren voor toekomstige trajecten.

3. Uitvoering

Materialen

Concrete materialen voor de leerling

- **Chromebook**
 - Nodig voor het volgen van digitale leerplatforms, opdrachten en toetsen in het secundair onderwijs.
 - Wordt via de secundaire school gehuurd of aangeschaft, afhankelijk van de gemaakte afspraken.
- **Handboeken**
 - Voor elk vak of vakcluster dat de leerling in het secundair opneemt, worden de bijhorende handboeken voorzien.

- **Kopieën en werkbundels**

- Aanvullend materiaal dat leerkrachten gebruiken naast of in plaats van handboeken.
- Wordt door de secundaire school verstrekt; afspraken over de kosten worden vooraf vastgelegd.

Opleiding en competenties van de uitvoerders

De uitvoering van dit traject gebeurt in nauwe samenwerking tussen de leerling, de vakleerkrachten en de betrokken CSF-coördinatoren.

De **CSF-coördinator** beschikt over gespecialiseerde expertise: hij/zij volgde de Radboud International Training on High Ability en bouwt al jaren ervaring op in het werken met cognitief sterke leerlingen. Deze expertise wordt ingezet om trajecten op maat te begeleiden en om de samenwerking tussen basisschool en secundair onderwijs te ondersteunen.

De **vakleerkrachten** zijn de directe begeleiders van de leerling binnen de vakken. Zij zijn de voorbije jaren intensief meegenomen in een traject van bewustwording rond de noden van cognitief sterke leerlingen. Bovendien hebben zij toegang tot zogenaamde kennissnacks: korte, wetenschappelijk onderbouwde online leermodules die via het interne platform beschikbaar zijn. Deze modules verdiepen hun kennis over differentiatie naar boven en reiken praktische strategieën aan om leerlingen optimaal te begeleiden.

Zo garandeert de combinatie van gespecialiseerde coördinatie en goed toegeruste vakleerkrachten een kwaliteitsvol traject voor de betrokken leerling.

Randvoorwaarden

Om een dergelijk flexibel traject voor cognitief sterke leerlingen succesvol te realiseren, zijn enkele duidelijke randvoorwaarden nodig. Allereerst is er **draagvlak** vereist bij alle betrokkenen: basisschool, secundaire school, ouders en leerling. Een traject kan enkel slagen wanneer iedereen zich engageert en dezelfde doelstelling nastreeft, namelijk uitdaging en motivatie behouden én een soepele overgang naar het secundair onderwijs verzekeren.

Daarnaast is **heldere communicatie** cruciaal. Door het aanstellen van single points of contact (SPOCs) aan beide scholen wordt de informatie-uitwisseling efficiënter en transparanter. Regelmatige afstemming voorkomt misverstanden en maakt bijsturing mogelijk.

Ook de **praktische organisatie** is een belangrijke randvoorwaarde. Dit omvat het afstemmen van roosters, het voorzien van noodzakelijke materialen (Chromebook, handboeken, kopieën) en afspraken over kosten en aanwezigheid. De flexibiliteit van de basisschool om leerlingen op bepaalde momenten vrij te stellen, speelt hierbij een grote rol.

Ten slotte zijn **specialistische expertise en professionalisering** essentieel. De betrokken coördinatoren en leerkrachten dienen toegerust te zijn om met cognitief sterke leerlingen te werken en passende begeleiding te bieden.

Kosten

Een flexibel traject voor cognitief sterke leerlingen brengt onvermijdelijk bepaalde **kosten** met zich mee. Het is belangrijk dat hierover vanaf de start duidelijke afspraken gemaakt worden tussen school en ouders, zodat transparantie en wederzijds vertrouwen gegarandeerd zijn.

Een eerste kost is het gebruik van een **Chromebook** of ander digitaal toestel. Vaak kan dit via de secundaire school gehuurd worden. Daarnaast zijn er de **handboeken en werkbundels** die nodig zijn voor de gekozen vakken. Deze kosten zijn vergelijkbaar met die van reguliere leerlingen in het secundair onderwijs, maar worden soms beperkt doordat slechts enkele vakken gevolgd worden.

Verder zijn er **kopieerkosten** of bijdragen voor aanvullende materialen die door de vakleerkrachten voorzien worden.

Tot slot kan er een beperkte bijdrage gevraagd worden voor **projecten en activiteiten** waaraan de leerling deelneemt, zoals STEM-projecten of buitenschoolse activiteiten. De **personeelskosten** worden gedragen binnen het reguliere takenpakket van de CSF-coördinator en/of leerlingenbegeleider die het traject opvolgt.

Door alle kosten vooraf helder vast te leggen in de trajectfiche en jaarlijks te evalueren, blijft het traject financieel voorspelbaar en haalbaar.

4. Onderbouwing

Verantwoording

Cognitief sterk functionerende (CSF-) leerlingen hebben specifieke onderwijsbehoeften. Ondanks differentiatie in de basisschool ervaren sommige leerlingen onvoldoende uitdaging, wat kan leiden tot motivatieverlies, onderpresteren of verveling (Barbier et al., 2021; Verachtert, 2021). Om dit te voorkomen, is het belangrijk om hen passende leerkansen te bieden die aansluiten bij hun niveau en interesses.

De interventie die hier centraal staat, richt zich op leerlingen die nog in het basisonderwijs zitten, maar **al lessen volgen in het secundair onderwijs**. Het is dus geen externe verrijkkingsklas in de klassieke zin van het woord, maar een **flexibel doorstroomtraject** waarbij basisschool en secundaire school nauw samenwerken. Dit traject biedt leerlingen enerzijds de mogelijkheid om nieuwe uitdagingen aan te gaan, anderzijds een zachte overgang naar hun toekomstige leeromgeving. Toch kan dit ook gezien worden als een vorm van externe verrijking en daarom kunnen we ook literatuur die daaraan gekoppeld is gebruiken in deze verantwoording.

Theoretisch kader: motivatie en welbevinden

De kern van deze interventie is het **hooghouden van motivatie, betrokkenheid en welbevinden**. Verschueren et al. (2021) stellen dat motivatie een cruciale voorspeller is voor leerprestaties en schoolse ontwikkeling. Wanneer cognitief sterke leerlingen onvoldoende uitgedaagd worden, dreigt hun intrinsieke motivatie te dalen. Dit kan leiden tot disengagement of zelfs tot negatieve attitudes tegenover school.

Door leerlingen vroegtijdig toegang te geven tot secundaire vakken die aansluiten bij hun interesse en talenten, worden zij uitgedaagd op hun niveau. Dit bevordert hun motivatie, omdat leren opnieuw zinvol en stimulerend wordt. We zetten ook duidelijk in op autonomie. De leerling heeft inspraak in welke vakken worden opgenomen in het traject (Ryan & Deci, 2017).

De overgang naar het secundair onderwijs

Een tweede belangrijk fundament is de rol van de interventie in de **transitie naar het secundair onderwijs**. Onderzoek van Ramos (2021) wijst erop dat deze overgang vaak een kritieke fase is: de nieuwe schoolomgeving, andere verwachtingen en meer vakleerkrachten kunnen zorgen voor stress of onzekerheid.

Door al tijdens het zesde leerjaar vakken te volgen in het secundair, wordt een **zachte overgang** gecreëerd. Leerlingen maken kennis met:

- de structuur en cultuur van het secundair onderwijs,
- de manier van lesgeven door vakleerkrachten,
- en de leerstof die hen in het eerste jaar staat te wachten.

Dit vergroot hun zelfvertrouwen en vermindert de kloof tussen basis- en secundair onderwijs. Bovendien werkt het preventief tegen onderpresteren: leerlingen die in het basisonderwijs al demotivatatie ervaren, krijgen weer prikkelende leerkanalen waardoor hun inzet en betrokkenheid behouden blijven.

Uit het onderzoeksrapport “verkenning van onderwijsbehoeften van uitzonderlijk hoogbegaafde leerlingen” kwam het advies naar voren om ook meer flexibiliteit te voorzien over onderwijsniveaus heen. We zien dat leerlingen in het secundair onderwijs die vakken opnemen in het hoger onderwijs, dit op een succesvolle manier doen. Als de basisschool tegen de limieten van differentiatie aanloopt, is het dan ook logisch dat er naar de secundaire scholen gekeken wordt om verder te gaan dan de doelen van het basisonderwijs.

Samenvatting werkzame elementen

- Verrijking op niveau van wat de leerling nodig heeft.
- Inspraak van leerling en ouders.
- Open en transparante communicatie.
- De goede samenwerking en afspraken tussen de betrokken partijen.
(Leerling, ouders, betrokkenen basisonderwijs, betrokkenen secundair onderwijs).
- Flexibiliteit in lesroosters (best dus aan het begin van het schooljaar, want dit geeft meer ruimte om pakketten op maat te bouwen).

Uitkomstenmonitoring

De eerste gesprekken met ouders, basisscholen en de betrokken leerlingen geven aan dat de leerlingen uitkijken naar de lesmomenten op onze school. Ze hebben connectie met de groepen waar ze in zitten. De leraren geven aan dat de leerlingen het zeer goed doen!

5. Referenties

Ramos, A., De Fraine, B., & Verschueren, K. (2021). Learning goal orientation in high-ability and average-ability students: Developmental trajectories, contextual predictors, and

long-term educational outcomes. *Journal of Educational Psychology*, 113(2), 370-389. <https://doi.org/10.1037/edu0000476>

Reis, S. M., Renzulli, S. J., & Renzulli, J. S. (2021). Enrichment and Gifted Education Pedagogy to Develop Talents, Gifts, and Creative Productivity. *Education Sciences*, 11(10). <https://doi.org/10.3390/educsci11100615>

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). *Self-determination Theory: Basic psychological needs in motivation, development and wellness*. Guilford.

Verschueren, K., Lavrijsen, J., Sypré, S., Struyf, E., Vansteenkiste, M., Soenens, B., & Donche, V. (2021). Cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling: een hedendaagse visie. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. (pp. 13-32). Acco.

Verschueren, K., Sypré, S., & Verhoeven, I. (2024). *Verkenning onderwijsbehoeften van uitzonderlijk hoogbegaafde (UHB) leerlingen*. <https://www.projecttalent.be/?file=12315&m=1713523889&action=file.download>

